

Мо Янь

ЭРЭГЧИН¹

Англи хэлнээс орчуулсан Д.Золбоо²

Нядлагааны малын уушгины артери руу даралттай ус шахах шинжлэх ухааны аргыг Лао Лан нээсэн юм. Хуучин арга ашиглан нядалгаанд орсон үхрийн шинэ мах руу хагас хувин ус арай чамай шахдаг байсан бол энэ аргаар хоёр зуун жин³ гахайнд нэг хувин ус юүлчихдэг болжээ. Манай тосгоноос мах худалдан авч байна гэж боддог байсан хотын ухаалаг хүмүүс энэ олон жил өөрсдөө ч мэдэлгүй усанд хэдий хэрийн мөнгө зарцуулсныг хэн ч хэлж чадахгүй ч сэртхийлгэм өндөр үнэ байх болно гэдэгт би итгэлтэй байна.

Лао Лан бэлхгэр бие, ягаан хацар, хонх хангинах лугаа жингэнэсэн хоолойтой хүн байлаа. Товчхондоо гэхэд тэрбээр баян, эрх мэдэлтэй нэгэн болох гэж л төрсөн хүн аж. Тосгоны тэргүүний албан тушаалд очсоныхоо дараа тэр тосгоны нөхөддөө ус шахах аргаа зааж өгсөн, мөн нутгийн луйвраар хөлжигчдийн хөдөлгөөний удирдагч болсон юм. Тосгоны зарим иргэн түүнийг бухимдан эсэргүүцдэг байхад зарим нь тосгоны ажилчин ангийн тогтоол журмыг уландаа гишгэх гэсэн газрын эздийн ангийн гишүүн хэмээн дуудаж, ханан дээрх зурагт хуудас руу нь давшилдаг байлаа. Гэвч эсэргүүцлийн ийм хэлбэр аль хэдийн үеэ өнгөрөөжээ. Лао Лан тосгоны иргэдэд хаягласан үгэндээ, “Луу лууг өсгөдөг, галт шувуу галт шувууг өсгөдөг бол харин огтоно нүх ухахын төлөө төрдөг” хэмээсэн юм. Үүнээс хэдэн өдрийн дараа бид түүнийг шавь нартаа мэдлэгээ бүхэлд нь өвлүүлдэггүй, амьдралын баталгаа болгон хангалттайг өөртөө хураадаг кун-фу мастер адил болохыг ойлгосон юм. Лао Ланы зардаг мах бусдынхтай л адил ус шахсан байдаг ч илүү сайхан үнэртэй, шинэ харагддаг байв. Наранд хоёр өдөр байлгахад бусад худалдаачдын махан дээр өт, авгалдай арвалзаж байдаг бол Лао Ланых янзаараа л. Шинэ мэт харагддаг түүнийх шиг мах өдөртөө зарагдахгүй байлаа ч ямар ч аюулгүй, үнээ буулгах талаар Лао Лан санаа зовох хэрэггүй байв.

Миний аав Луо Тун, Лао Лан мах руугаа ус биш формальдегид шахдаг гэж надад ярьсан юм. Аав минь Лао Лангаас хувь илүү ухаантай хүн байлаа. Тэр физикийн шинжлэх ухаан хэзээ ч судалж байгаагүй ч эерэг, сөрөг цэнэг, биологийн шинжлэх ухаан хэзээ ч судалж байгаагүй ч эр бэлгийн эс, эм өндгөн эсийн мэргэжилтэн, мөн тэр химийн шинжлэх ухааныг хэзээ ч судалж байгаагүй ч формальдегийг бактери устгаж, махыг муутгахаас сэргийлж, уургийг тэнцвэржүүлдэг гэдгийг мэддэг байсан тул Лао Ланыг махандаа формальдеги шахдаг хэмээн тааж байсан хэрэг. Аавын минь хийх ажлын жагсаалтанд чинээлэг

¹ <https://www.newyorker.com/magazine/2012/11/26/bull-2>

² МУИС-ын Урлаг Судлалын 4-р ангийн оюутан

³ Нэг жин 0.5 килограммтай тэнцүү

болох гэсэн зорилт байсан бол тосгоны хамгийн баян хүн болоход түүнд ямар ч асуудал байхгүй байсан гэдэгт би хамгийн ихээр итгэдэг. Тэр бол хүмүүсийн дундах луу, бас бар байсан юм. Луунд хөрөнгө хуримтлуулах сонирхол байдаггүй. Хэрэм, оготно шиг амьтад хоолоо хадгалах гэж нүх ухдагийг чи харсан ч араатны хаан барыг тиймэрхүү зүйл хийж байхыг хараагүй л биз дээ? Бар ан хийхээс бусад цагийг унтаж, хэвтэж өнгөрөөдөг. Үүнтэй адил аавын минь өл л түүнийг мөнгө олж ирэхийг шахахгүй бол амьдралынхаа ихэнх цагийг тэр гэртээ, идэж, ууж, зугаацаж өнгөрөөдөг байлаа. Цагаан хутга дүрээд улаан болгон гаргаж ирдэг, цуст мөнгө цуглуулдаг Лао Лан болон түүний төрлийн хүмүүстэй адил зүйлийг тэр хумсын төдийхнийг ч хийж байгаагүй. Мөн галт тэрэгний зогсоол руу очиж хамаг хүчээ дайчлан үйлчлэгч хийн хөлс авах ч сонирхол түүнд байсангүй. Аав амьдрах мөнгөө нударгаараа олж байв.

Эрт цагт үхрийн мах шулахдаа гарамгай Пао Дин хэмээх алдартай тогооч байжээ. Орчин үед үхрийн махыг хэмжихдээ гарамгай нэгэн байсан нь миний аав юм. Пао Динийн нүдэнд үхэр бол яс, тэгээд идэж болох махнаас өөр юу ч биш харагддаг байжээ. Эцгийн минь нүдэнд мөн л тэгж харагддаг байв. Пао Динийн хараа нь хутга шиг хурц байсан бол эцгийн минь хараа хутга шиг хурц, жинлүүр шиг нарийн байв. Хэрэв чи үхэр туугаад аав дээр минь ирвэл тэр хоёр, ядахдаа л гурван удаа тойрч хараад, хааяа зүгээр л зугаацуулахын тулд малыг урд хөлнөөс нь өргөж үзээд юу ч болоогүй аятай биеийн нийт жин болон зөвхөн идэж болох махны хэмжээг английн хамгийн том мал нядалгааны үйлдвэрт хэрэглэдэг дижитал жин дээр тавьж үзээд хэлж байгаа мэт килограммаар мэдээлэх болно гэж би хэлмээр байна. Эхлээд хүмүүс түүнийг зүгээр л сайрхагч гэж боддог байсан бол хожим, хэд хэдэн удаа шалгаж үзээд түүнд итгэх болсон билээ. Үхэрчин, мах нядлагч хоёрын наймаанд тэр оролцоход сохор азыг үгүй хийж, тэнцүүлж, шударга байдлыг тогтоодог байв. Түүний эрх мэдэл нэгэнт тогтвол үхэрчин, мах нядлагчийн аль аль нь илүү авахын төлөө түүнийг зулгуйдана. Алсын хараатай хүний хувьд тэр их ашгийн төлөө өөрийн нэр сүрээ эрсдэлд оруулах хүн биш. Тийм зүйл болвол тэр будааны аягаа хагалснаас өөрцгүй. Үхэрчид дарс, тамхи зэрэг бэлэг сэлттэй гэрт ирвэл аав минь тэднийг нь гудамж руу чулуудаад цэцэрлэгийн шавар хашаан дээр авирч гараад чангаар хараадаг байв. Мах нядлагчид гахайн толгой, бэлэг сэлттэй гэрт ирвэл аав минь түүнийг нь гудамжинд хөсөр хаяж орхиод цэцэрлэгийн шавар хашаан дээр авирч гараад чангаар хараадаг байлаа. Луо Тун зүүлэг ч гэлээ тэдний таньдаг хамгийн шударга эр хэмээн үхэрчин, мах нядлагч нар ярьдаг байв.

Хүмүүс түүнд эргэлзээгүй итгэсэн. Наймаа мухардвал хоёр тал асуудлаа нэг тийш болгохыг хүсэж, эцсийн шийд гаргуулахаар түүн рүү хардаг байлаа. “Хангалттай л маргалдлаа, Луо Тун юу гэж хэлэхийг сонсоцгооё!”, “Тийм ээ, тэгье. Луо Тун чи шүүнэ шүү!” Бардам аав минь малын эргэн тойрноор хоёронтоо алхаад, худалдагч, худалдан авагч руу харалгүй, тэнгэр өөд хялайснаа нийт жин, цул махны жинг үнийн хамт мэдэгдэж, дараа нь тамхилахаар холдоно. Худалдагч, худалдан авагч хоёр бие биедээ ойртон гар барьцгаана. “Сайн! Ингэж тохирлоо!” Наймаа дууссаны дараа тэд аав дээр ирээд арав, арван юаний дэвсгэрт өгөөд хийсэн ажилд

нь талархана. Аавыг үнэ хаялцуулсан үхрийн худалдаанд очихоос өмнө хаанаас ч юм бэ мэргэшсэн, өргөн, давхар оёдолтой ханцуйндаа хурууны тэмдгээ нууж үнэ булаалцдаг урлагт туршлагатай, нуруу руугаа сүлжсэн гэзэг унжуулсан, өнгөрсөн үеийн зуучлагч, хар, эцэнхий, муухай хөгшин хүмүүс тохиролцоог явуулдаг байсныг энд тодорхой болгох нь зүйтэй. Аав гүйлгэнэсэн харцтай зуучлагчдыг түүхийн тавцангаас амжилттай зайлуулсан юм. Амьд үхрийн наймаанд гарсан энэ гайхамшигтай амжилтыг бага зэрэг хачирлавал хувьсгалч шинэчлэл гэж нэрлэж болно. Аавын минь гярхай нүд зөвхөн үхрээр хязгаарлагдсангүй гахай, хонийг ч тэр “жинлэж” байв. Ширээ, бас сандал хийж чаддаг мастер мужаан илүү авьяаслаг бол авс урлаж чаддаг шиг аав минь тэмээг төвөггүй жинлэдэг байв.

Зуны нэгэн өглөө аав минь намайг мөрөн дээрээ суулгаад үтрэмийн талбайгаар явж байв. Бид өвөөгөөс өвлөгдөн ирсэн гурван өрөөтэй оромжиндоо амьдарсаар байлаа. Манай оромж нооронхой, муухай харагдана. Улаан вааран дээвэртэй шинэхэн байрнууд баригдсан учир оромж минь тэдний дунд далдлагдаж яг л торго дурдан өмссөн газрын эзэн, баян худалдаачдын сарвууны өмнө өвдөг сөгдөн гуйлга гуйх мэт. Манай оромжийг тойрсон хашаа насанд хүрсэн хүний бүсэлхийд арай ядан дөхөн очих бөгөөд дээр нь зэрлэг ургамал ургасан байлаа. Цаг сайхан бол зуухан дээр тогоо дүүрэн мах, муу үед хоосон байдаг эсрэг тэсрэгийн туйлын амьдрал өгсөн залхуу, ховдог эцэгтээ талархъя. Ээжийн минь галзуу хараалын бай болохоороо тэр, “Удахгүй, тун удахгүй, газрын шинэчлэлийн хоёр дахь аян эхэлнэ, тэр үед чи надад талархах болно. Лао Ланд хором ч атаархах хэрэггүй. Тэр газрын эзэн эцэг шигээ л дуусна. Ядуу тариачдын танхай бүлэг түүнийг түшиц газраас нь чирж гаргана” гэж хэлээд ээжийн толгойд төсөөллийн гар буу чиглүүлээд гохыг нь дардаг: Пүн! Ээж хоёр гараараа толгойгоо барин айдандаа зэвхий царайлдаг байлаа. Газрын шинэчлэлийн хоёр дахь аян болсонгүй, хөөрхий эх минь аргагүйн эрхэнд хүмүүсийн хаясан муудсан амтат төмсийг авчирж гахайнуудаа хооллох хэрэгтэй болсон юм. Манай хоёр тоорой хэзээ ч цадатлаа идэж байсангүй. Өлссөндөө цаг үргэлж орилдог сон. Ядаргаатай байлаа.

Өглөө нь аав уурсан зэмлэж, “Ямар чөтгөрөө орилоод байгаа юм бэ? Орилоод бай, тогоонд хийгээд оройн хоол болгохоо нэг мэдье ээ!” гэв.

Гэтэл гартаа заазууран хутгатай ээж аав руу муухай харснаа, “Бодсоны ч хэрэггүй. Тэд чинь минийх. Би тэжээсэн, ганц ширхэг үсийг нь тасдах эрх хэнд ч байхгүй. Үхсэн ч, сэхсэн ч”

“Тайвшир. Яс арьс болсон амьтдыг чинь би яах ч үгүй” хэмээн аав хөгжилтэй инээж хэлэв.

Би торойнуудыг удаан ажиглав. Тэд хангалттай таргагүй гэдэг нь үнэн ч махлаг дөрвөн чих нь сайхан амттай амны зугаа болохоор харагдаж байлаа. Гахайн толгойн хамгийн амттай хэсэг нь миний хувьд өөхгүй, тос багатай, шаржигнасан дуутай өчүүхэн жижиг ястай чих юм. Чихийг өргөст хэмхтэй, өргөстэй хэсгийг нь

цэцэгтэй, эсвэл нухсан сармис, гүнждийн тостой идвэл үнэхээр амттай. “Бид чихийг нь идэж болно шүү дээ!” гээд би хэлчихлээ.

“Эхлээд чиний чихийг огтлоод иднэ дээ, бяцхан зулбасга минь” гэж ээж хэлээд чихнээс минь атгаж, хүчтэй чимхэхэд аав намайг түүнээс салган авах гэж хүзүүнээс минь татав. Харин би чихгүй болчих вий гэсэндээ байдаг чадлаараа орилж байлаа. Эцэст нь аав хүчээр давамгайлан намайг мулт татаж дөнгөв.

Уур хилэн ээжийн царайг цонхийлгож, уруулыг нь хүрэнтүүлэв. Тэр толгойноосоо хөлийн хуруу хүртлээ чичрэн зуухны хажууд зогсож байлаа. Аавын нөмөрт зориг орсон би, “Ян Юйжэнь, муу өмхий хөгшин авгай, амьдралыг минь там болгож байна!” хэмээн түүний бүтэн нэрийг хэлэн хараав.

Аав инээд алдан намайг авч гэрээс гарахад гэнэтийн тэсрэлтэнд минь гайхширсан ээж над руу зүгээр л ширтэж байлаа. Бид цэцэрлэг рүү гарч ирээд ээжийн хангинасан чарлааныг сонсов. “Үхлээ, галзуурах нь, муу бяцхан зулбасга...”

Аав толгой руу минь тоншоод, “Бяцхан чөтгөр, эхийнхээ нэрийг чи яаж мэдсэн юм бэ?”

Би түүний бор, дүнсгэр царай өөд хараад, “Хэлж байхыг чинь сонссон юм!” гэв.

“Түүнийг Ян Юйжэнь гэдэг гэж би чамд хэзээ хэлсэн юм бэ?”

“Та авга эгч Зэрлэг Лууст хэлж байсан. Та, ‘Ян Юйжэнь, өмхий хөгшин авгай, амьдралыг минь там болгож байна’ гэсэн.

Аав амыг минь гараараа таглаад амьсгаагаа даран байж, “Амаа хамхи, хараал идсэн хог. Өдийг хүртэл гайгүй сайн эцэг байлаа. Хамаг юм битгий сүйдэлчих”

Эх гартаа заазуур барьсаар байшингаас гараад ирэв. “Луо Тун, Луо Шятун, муусайн зулбасганууд, заваан шаарнууд, өнөөдөр та хоёртой хамт үхсэн ч надад хамаа алга. Өнөөдөр энэ гэр бүлийн төгсгөлийг үзье!” гэж орилох нь тэр.

Түүний аймаар царайнаас түүнийг тоглоогүй гэдгийг би ойлгож байв. Аав минь амьдралаа үрэн таран хийсэн ч тэр тэнэг байгаагүй. Ухаантай хүн аюулаас зайлсхийдэг. Тэр намайг өргөн сугандаа хавчуулаад эргэн харж хашаа руу гүйн нэг мэдэхэд л нөгөө талд гарсан байв. Бид бүх асуудлаа солирсон ээжтэй хамт ардаа үлдээв. Түүнийг бидэн шиг хашаа даваад ирэх чадвартайд нь эргэлзээгүй учир бид нуугдав. Гэвч ээж хашаа давахгүй байхаар шийджээ. Тэр биднийг хашаанаас гаргасныхаа дараа хөөхөө болив. Хашааны захад хэд хэдэн удаа үсэрснээ муудсан амтат төмснүүдээ хэрчиж дуусахаар буцаж алхахдаа орчноо муу үгээр дүүргэн чангаар харааж байлаа. Энэ бол уур хилэнгээ гаргах хамгийн шилдэг арга: цусгүй, будлиангүй, хууль зөрчихгүй мөртлөө тэдгээр муудсан төмснүүд түүний балмад дайснуудын толгойг орлоно гэдгийг би мэдэж байлаа.

Түүний толгой дахь жинхэнэ балмад дайсан нь аав ч биш, би ч биш, харин Зэрлэг Луус байсныг би сүүлд ойлгосон юм. Тэр завхай эм аавын толгойг эргүүлсэн гэдэгт ээж итгэжээ. Харин би үүнийг нөхцөл байдлын бодит үнэлгээ мөн, бишийг хэлж чадахгүй нь. Аав, Зэрлэг Луус нарын харилцааны тухайд хэн нь хэнийхээ толгойг эргүүлж, анхны сээтэнг хэн хаясныг мэдэх хүн нь тэд л байв.

Биднийг үтрэмийн талбайд очиход долоо, найман үхрийн худалдаачин талбайн эрмэг дээр цомцойн суугаад тамхи татан нядлагчдыг ирэхийг хүлээж байв. (Тосгон минь томоохон мал нядалгааны үйлдвэр болон хувирсны дараа, тариан талбай атаршиж, бүх зорилго, зориулалт нь үгүй болж үтрэмийн талбай үхэр худалдаалах газар болсон юм) Үхэрнүүд хөдөлгөөнгүй зогсон, хайнгадуухан сэвсээгээ зажилна, үхэл нь ойртож буй нь тодорхой. Баруун зүгийн хошуунаас ирсэн ихэнх худалдаачид яг л радио жүжгийн жүжигчид шиг инээдэмтэй аялгаар ярьж байв. Хүн бүр хоёр, заримдаа гурван үхэр хөтөлсөөр наанатай, цаанатай арван өдөрт нэг удаа ирдэг байв. Тэд ихэвчлэн ачаа, зорчигч холилдсон удаан галт тэргээр, хүн, амьтан нэг машинд явж нар жаргахын үес манай тосгоны ойролцоох буудалд ирдэг байв. Өнөөх буудал манай тосгоноос дөнгөж арван *ли*⁴ зайтай ч гэлээ шөнө дундаас өмнө ирж амждаггүй байлаа. Ганцхан цаг зарцуулах ёстой энэ зугаалга худалдаачид болон тэдний үхэрнүүдийн хувьд өлхөн найман цаг авдаг. Тэд яагаад шөнө дунд манай тосгонд ирэхийг илүүд үздэг юм бол оо? Энэ бол тэдний нууц байв. Би бага байхдаа яг энэ асуултыг эцэг эх болон тосгоны буурал сахалтай хэдэн хүнээс асуусан юм. Гэтэл тэд намайг хэний ч хариулж мэдэхгүй асуулт, эсвэл амьдралын утга учрын тухай асуусан аятай ямар ч хувиралгүй, хүйтэн царайгаар харсан билээ.

Үхэрний айлчлал нохдыг хоороороо хуцалдахад хүргэж, эр эм, хөгшин залуу гээд бүх хүмүүсийг сэрээж, бидэнд үхрийн худалдаачдыг ирснийг мэдэгддэг дохио болдог байв. Багад тэд нууцлагаар дүүрэн санагддаг байлаа. Учир нь тэд тосгон руу шөнийн цагаар орж ирдэгтэй бат нот холбоотой юм. Сар туссан шөнийн аниргүйг нохдын хоор дуу цочрооход ээж өндийн дулаан алчуураар биеэ ороож суугаад цонх руу нүүрээ ойртуулан гадаах үйл явдлыг ажигладаг байв. Энэ бол аав минь ээж бид хоёрыг орхин Зэрлэг Луустай явахаас өмнөх явдал юм. Гэсэн ч тэр үед эцгийн эзгүй шөнүүд гэж байдаг байв. Би ч бас чимээгүйхэн өндийн суугаад шаазангийн аварга том хэлтэрхий шиг гялалзах дөнгөж усанд орсон үхэрнүүд, тэднийг туун байшингийн минь хажуугаар өнгөрөх үхрийн худалдаачдыг ээжийн араас цонхоор хардаг байлаа. Ноход хуцалдан үймээгүй байсан бол энэ бүхэн зүүдний үзэсгэлэнт ертөнцийг харж байгаа мэт санагдах байв. Эргэн дурсахад ноходтой байсан ч зүүдний ертөнц шиг санагдах юм.

Манай тосгон хэдэн дэн буудлаараа сайрхдаг байсан ч худалдаачид хэзээ ч тэнд хоноглож байсангүй. Харин үхрээ шууд үтрэмийн талбай руу тууж, салхи исгэрч, бороо шаагиж байсан ч, эсвэл жихүүцэм хүйтэн, бүгчим халуун байлаа ч тэд тэндээ үүр цайтал хүлээдэг байв. Салхи, шуургатай шөнөөр дэн буудлын эзэд

⁴ Нэг ли 0.5 километртэй тэнцүү

зочдын сэтгэлийг татахаар гарч, хэнгэрэг нүддэг байсан ч, урилга заллага нь ямар ч чамин байлаа гээд худалдаачид үхэртэйгээ хүйтэн чулуун хөшөө шиг хөдөлгөөнгүй зогссоор л байдаг сан. Зоос зарах зүйл хийхийг тэд хүсдэггүй байсан болоод тэр юм болов уу? Үгүй. Хүмүүс тэднийг үхрээ худалдсан даруйдаа л буцах удаан галт тэргийн нэг замын тасалбар худалдан авах мөнгөтэй хоцрох хүртлээ архидан сохтуурч, хүүхэн эргүүлэхээр хот ордог гэгцгээдэг байв. Тэдний амьдралын хэв маяг тариачдын амьдралаас тийм ч өөр байгаагүй байх. Бодол санаа ч мөн адил. Манай тосгоны хүндтэй хүмүүс, “Хай яа, ямар гээчийн хүмүүс вэ? Тэдний толгойд юу болж байдаг юм бол доо?” хэмээн халаглан хэлж байхыг хүүхэд байхдаа хэд хэдэн удаа би сонссон. Тэд зээл дээр ирэхдээ бор үнээ, хар үхэр, хар үнээ, тугал, бяруу, усны домбо шиг дэлэнтэй гунжин үнээ хүртэл авчирдаг байв. Гунжин үнээнийн дэлэнг идэж болдог эсэхийг мэддэггүй байсан учраас аавд минь үнийг нь тооцоолоход хүнд байдаг байлаа.

Аавыг хараад үхрийн наймаачид байрандаа зогсоно. Өглөө эрт тэд толин тусгалтай нарны шил зүүсэн байх нь сүнс шиг харагддаг ч хүндлэл үзүүлэн инээмсэглэдэг байлаа. Аав минь намайг мөрөн дээрээ өргөөд худалдаачдаас гурав орчим метрийн зайд өлмий дээрээ доош суун тамхины үнгэгдсэн хайрцаг гаргаж ирээд чийгтэй муруй тамхи сугалдаг байв. Үхрийн худалдаачид хайрцагтай тамхиа гаргаж ирэхэд аавын хөлд арав, эсвэл илүү олон тамхи унаж ирнэ. Тэр тэднийг түүж аваад газарт нямбайлан буцааж тавина. “Лао Луо, муу хөгшин зөнөг толгой. Тат л даа. Шалихгүй хэдхэн тамхиар бид чиний дэмжлэгийг худалдан авах гэж санаархаж байна гэж чи бодоогүй биз дээ, тийм үү?” хэмээн худалдаачдын нэг нь хэлнэ. Аав зөвхөн инээмсэглээд өөрийнхөө хямдхан тамхийг асаана.

Энэ үед тосгоны мах нядлаачид хоёр, гурваараа ирэх бөгөөд саяхан усанд оржээ гэмээр харагдах ч гэлээ тэдний биеэс цусны үнэр үнэртэнэ. Энэ нь үнээнийх ч бай, гахайных ч бай цус хэзээ ч арилдаггүй гэдгийг илтгэнэ. Мах нядлагчдын цусны үнэр авсан үхэрнүүд дуу дуугаа авалцан мөөрөхөд нүдэнд нь айдас гялсхийнэ. Залуу үхэр гэнэт чацга алдах бол хөгшин үхэр илүү тайван харагдах авч тэд гэдэс дотроо хоослохгүйн тулд сүүлээ хоёр гуяныхаа завсар хавчуулсныг хараад тэд зүгээр л дүр үзүүлж байгааг би мэдсэн юм. Салхи салхилахад цөөрөм долгиолдог шиг тэдний хөл чичирхийлж байлаа.

Мал нядлагчдыг цугалмагц наймаа эхэлдэг. Энгийн ажиглагч тэднийг малаа тойруулан байрлуулсныг харвал алийг нь худалдан авахаа шийдэж чадахгүй байгаа хүмүүс байна бодохоор. Хэрэв тэдний нэг нь малын хүзүүвчээс барьж авбал гурван агшны дараа бусад нь мөн адил үйлдэл хийх ба хоромхон зуурт бүх мал эзэнтэй болсон байна. Нэг малын төлөө хоёр худалдан авагч маргаж байсныг санах хүнгүй ч хэрэв тийм зүйл тохиолдвол маргаан тэр дороо шийдвэрлэгдэх байлаа. Ихэнх эзэмшигч, өрсөлдөгч нар эсрэг талууд байдаг ч гэлээ манай тосгоны мах нядлагч нар өрсөлдөгч байсан ч ахан дүүгийн ёсоор даван гарах нөхөрлөлөөр холбогдсон байлаа. Хүн бүр гартаа малын хүзүүвч атгасны дараа мах нядлагч залхуутайяа дөхөн очиж наймаа эхэлнэ. Харин одоо аав эрх мэдлээ тогтоосон учир энэхүү наймаа түүнд

үлдээсэн төгсгөлийн үг гэлтээ нэг их чухал бус, хэлбэр төдий заншил болсон. Эрчүүд нааш цааш холхиж байснаа аав дээр ирж эгээ л хотын захиргааны газар гэрлэлтийн зөвшөөрөл мэдүүлэх гэж буй аятай сөгдөн мөргөнө.

Тэр өдөр нэгэн онцгой явдал болов. Үхэр рүү шууд явахын оронд мах нядлагчид талбайн ирмэгээр нааш цааш алхаж байлаа. Тэднийг харсан хүн бүрийг мах нядлаачдын ноцтой инээмсэглэл тавгүйтүүлж байв. Дараа нь тэд эцгийн минь урдуур өнгөрөв. Тун удахгүй хуйвалдаан явагдах гэж байгаа мэт тэдний инээмсэглэлийн цаана ямар нэгэн таагүй зүйл нуугдан байгаа нь мэдэгдэж байлаа. Хямдхан тамхиныхаа нэгийг татан хөдөлгөөнгүй суух аав руугаа би зориг муутайхан харц шидлэв. Тэр өдөр бүр ингэж суудаг байлаа. Худалдаачдын чулуудсан арай дээр тамхиууд түүний өмнө янзаараа л хэвтэнэ. Наймаа дуусахад худалдаачид ирж өнөөх тамхинаасаа авч татна. Тамхилж байхдаа тэд аавын шударга занг магтана. “Лао Тун, хэрэв хятад хүн бүр чам шиг байсан сан бол арван жилийн өмнөөс л коммунизм эхлэх байлаа” хэмээн нэг нь хагас тохуурхсан байдалтай хэлнэ. Харин аав юу ч хэлэхгүй инээмсэглэнэ. Энэ мөчид миний сэтгэл бахдалаар дүүрч, ийм л хүн болно, ингэж л юмыг хийнэ гэж өөртөө амладаг байв. Тэр өдрийн жигтэй уур амьсгал худалдаачдад ч тодорхой байв. Ямар нэг юм болох гээд байгаа нь худалдаачдад ч тодорхой байв. Харин өнгөрч явахдаа хүйтнээр ажих хэдэн мах нядлагчаас бусад нь аав руу эргэн харав. Нууцлаг хэлэлцээр эцэслэв. Жүжиг эхлэхийг хүлээж буй үзэгч шиг хүн бүхэн юу болохыг ажин зогсож байлаа.

Зүүн зүгт талбайгаас дарханы улайсан царай шиг тод улаан нар ургаж, жүжгийн гол дүр хагалсан газарт арай гэж гарч ирэв: Өндөр, зангирсан булчин, эрүүл биетэй Лао Лан. Бавгар сахалтай нь адил бор өнгийн нүдийг нь хараад түүний үндэс угсаанд эргэлзэх вий. Талбай дээгүүр том том алхан гарч ирэхэд нь хүн бүр түүнийг харна. Нарны туяа түүний царайг гэрэлтүүлнэ. Тэр аав руу алхаж байсан ч нүд нь намхан зузаан шавар хананы алсад гялбуулсан хурц өглөөний нар туяарсан тариан талбайг ширдэж байв. Ургацын талбай ногоорон, цэцэг дэлбээлж, сайхан үнэрээ агаарт цацаж, болжмор сарнайн ягаан тэнгэрт дуулалдан байлаа. Лао Ланы хувьд хэн ч биш аав минь хананы дэргэд сууж харагдаагүй ч байж мэдэх юм. Хэрэв аав минь түүний нүдэнд хэн ч биш юм бол би түүний хувьд юу ч биш байсан байх нь. Магадгүй нар нүдийг нь гялбуулсан биз гэж балчир толгойд минь хамгийн эхэнд орж ирсэн ч удалгүй Лао Лан аавыг минь өдөж байна гэсэн бодол харван орж ирсэн юм.

Тэр мах нядлагч, худалдаачин нартай ярихаар толгойгоо өндийлгөхдөө өмднийхөө цахилгааныг доошлуулж, “хар багаж” аа гарган ирээд аав бид хоёрын урд халуу дүүгсэн шар шээсэн гол урсгаж орхив. Муухай үнэр хамрыг минь сэнхийлгэлээ. Тэр аавыг минь доромжлох гэж үүнийгээ шөнөжин тэвчин байж цуглуулсан болов уу гэлтээ маш их шээсэн. Газарт байсан тамхиууд түүний шээсэнд эргэлдэн өнхөрч, хэлбэрээ алдатлаа бэмбийв.

Лао Ланыг “багаж” аа далд хийхэд бөөгнөрсөн мах нядлагч, худалдаачдын зүгээс жигтэй инээд гарлаа. Гэвч аварга том гар тэднийг багалзуурдаад авчихвуу гэлтээ гэнэтхэн дуугүй болов. Тэд бидэн рүү амай ангайж, бүлх залгисан мэт гайхсан байдалтай ширтэж байв. Лао Ланыг аавтай зодолдохыг хүсэж байгааг мэдэж байсан мах нядлагч нар хүртэл түүнийг ийм зүйл хийнэ чинээ төсөөлөөгүй байв. Тэр бидний хөл, гуян дээр шээж, зарим нь нүүр, ам руу үсэрч байсан юм. Би уурандаа үсрэн боссон ч аав ганц хуруугаа ч хөдөлгөсөнгүй. Тэр яг л чулуу шиг суусаар байлаа. “Эхийн чинь!” гэж би хараав. Аав минь чимээ ч гаргасангүй. Лао Ланы царайнд бардам инээмсэглэл тодорлоо. Дээврээс ус дуслахыг харан баярлаж байгаа тариачид шиг аавын нүдэнд нулимс цийлэгнэжээ.

Лао Лан шээж дуусаад өмдөө татаад үхэрнүүдийн байгаа газар руу очлоо. Мах нядлагч, худалдаачны санаа алдахыг би сонсож байсан ч ямар ч зүйл болоогүйгээс үү, эсвэл ямар нэг зүйл болоогүй учраас баярласандаа тэгсэн үү гэдгийг хэлж мэдэхгүй нь.

Худалдаачид ирж наймаа эхлэв. Гэвч тэдний анхаарал наймаанаас өөр зүйлд хандсан байсныг хэлж чадахаар байв. Тэд аав руу минь харахгүй байсан ч түүний тухай бодож байсан гэдэгт би итгэлтэй байна. Тэр юу хийж байсан бэ? гэвэл, тэр эгээ л модны мөчрийн салаанд унтаж буй шонхор шиг өвдгөө тэврэн царайгаа нууж суув. Түүний царай харагдахгүй байсан учир яг тэр агшинд түүний царай ямар байсныг мэдэх аргагүй байлаа. Гэсэн ч тэр сул дорой хүн шиг харагдсанд сэтгэл минь тавгүйрхэв. Би жирийн нэг жаал байсан ч Лао Лан аавыг минь ямар ихээр доромжилсныг ойлгож, мөн ямар ч хүн нэр төрийнхөө төлөө энэ бүхнийх зүгээр өнгөрөөхгүй байх байсан гэдгийг ч мэдэж байв. Би хараалаараа хариугаа авав. Аав минь үхсэн юм шиг чимээгүй байсаар л байлаа.

Аавын оролцоогүй тэр өдрийн наймаа өндөрлөв. Наймаагаа дуусмагцаа худалдаачид түүн дээр ирж хөлд нь хэдэн юань шидэв. Энэ нь Лао Ланы үйлдлээс ялгагдах юмгүй байлаа. Эрлийз зулбасга аавын минь нүүр рүү шээж чадаагүй учраас сэтгэл нь ханаагүй байв. Хоёр шинэ аравтын дэсгэрт аваад аавын анхаарлыг татах гэж нясла. Гэтэл аав хөлнийхөө араар нуугдсан хэвээр байсан нь Лао Ланыг гонсойлгосон бололтой. Тэр эргэн тойрноо харснаа аавын хөл доор хоёр дэвсгэрт шидэхэд нэг нь түүний шээснээс үүсэж, уур савссаар байгаа шавар дээр унахдаа норж, бутарсан тамхинд наалдав. Тэр мөчид, аав минь үхсэн байж болох юм. Тэр өөртөө ч, өвөг дээдэдээ ч харуулах царайгүй болсон. Нэр төр нь өрсөлдөгчийнх нь шээсэнд хөвж буй хөөсөн янжуурын түвшинд хүртэл унаж, тэр эр хүн байхаа больсон. Лао Лан мөнгөө шидсэний дараа үхрийн худалдаачин, мах нядлагч нар түүнийг дагаж, тэдний харууслыг хүртэх ёстой гуйлгачин аав, хүү хоёрыг харж байгаа мэт өрөвдсөн царай нүүрэндээ тодруулав. Тэд түүнийг эсэргүүцээгүйнх нь төлөө бас Лао Ланы өрөвч сэтгэлийг хуулбарлахыг оролдсондоо өгдөг байснаасаа хоёр дахин илүү мөнгө шидэв.

Хөл доор минь үхсэн навчис шиг унаж буй дэвсгэртүүдийг хараад намайг уйлж эхлэхэд аав минь арай гэж дээш харлаа. Түүний царайд уур хилэн, эсвэл уйтгар гунигийн сэжим байсангүй. Тэр модны хатсан холтос шиг царайтай болсон байлаа. Тэр намайг яагаад уйлж байгааг ойлгохгүй байгаа мэт хүйтэн, эргэлзсэн харцаар над руу цоо ширтэв. Би түүн рүү ойртож, хүзүүгээр нь тэврээд, “Дие⁵, одооноос та миний аав биш. Би хэзээ нэг өдөр Дие гэж ахин дуудахаасаа өмнө Лао Лан Дие гэж дуудаж байх болно!” гэв.

Намайг орилоход гайхсан хүмүүс нирхийтэл инээв. Лао Лан над руу эрхий хуруугаа гозойлгов. Тэр, “Шяотун, чи үнэхээр онцгой, яг л надад хэрэгтэй хүү юм. Одооноос эхлээд чи манайд хэдийд ч ирж болно. Гахайн мах идмээр байвал тэрийг чинь өгнө, үхрийн мах идмээр байсан ч өгнө гэж мэд. Хэрэв ээжтэйгээ хамт ирвэл би алгаа тосоод хүлээж авна шүү” гэлээ.

Тэр бол татгалзахад хэтэрхий сайхан доромжлол байсан тул би түүн рүү хилэнтэйгээ дайрав. Лао Лан надаас амархан бултаж, би газарт унаж, шалбарч, цус гарсан уруултай доош харан хэвтэж байлаа.

Тэр тас тас хөхрөнгөө, “Бяцхан зулбасга, Дие гэж дуудчихаад над руу дайрна гэнэ ээ! Ухаантай хүн чам шиг хүүтэй болохыг хүсэх үү?” гэлээ.

Хэн ч надад туслаагүй учир би өөрөө хөл дээрээ босож аав дээр очин гансрал гомдлоо тайлах гэж хөл рүү нь өшиглөв. Энэ үйлдэл түүнийг уурлуулсангүй, тэр үүнийг анзаарах ч сөхөөгүй байлаа. Тэр зүгээр л нүүрээ том, зөөлөн гараараа үрж байв. Дараа нь тэр залхуу, том муур шиг гараа сунган эвшээлгээд доош харан удаан, чин сэтгэлээсээ, болгоомжтойгоор Лао Ланы шээсэн дээр байсан дэвсгэртүүдийг түүгээд хуурамч эсэхийн шалгах гэсэн шиг нэг нэгээр нь гэрэлд харав.

Эцэст нь тэр өмдөн дээр нь хатаж, шээсэнд заваарсан Лао Ланы шинэ дэвсгэртийг авав. Дэвсгэртүүд түүний хөл доор цэвэрхэн нуруулдан хэвтэнэ. Тэр үүнийг зүүн гарынхаа голын хоёр хурууны завсар хавчуулаад баруун гарынхаа эрхий болон долоовор хуруу руугаа нулиман тоолов.

Би аав, хүү хоёрыг доромжилсных нь төлөө өшөө авахаар мөнгийн урж, Лао Ланы нүүр рүү цацахын тулд гар руу нь дайрав. Тэр намайг бодвол хурдан байлаа. Тэр үсрэн босч зүүн гараа агаарт өргөөд, “Тэнэг хүү, чи өөрийгөө юу хийж байна гэж бод оо вэ? Мөнгө бол мөнгө. Мөнгө биш хүмүүс буруутай. Уураа мөнгөнд бүү гарга” гэж үглэв.

Тохойноос нь би зуураад гараас нь ичгүүртэй мөнгийг авч тастах гэж бие рүү нь авирахыг оролдлоо. Том хүний дэргэд миний чадал хүрсэнгүй. Би дэлбэртлээ уурласан байсан тул түүний ташаанд толгойгоо цохисоор байв. Гэтэл тэр толгой дээр минь хөнгөхөн алгадаад, элэг зүрхнийхээ угаас, “Одоо болно доо, хүү минь, сэтгэлээ чилээх хэрэггүй. Тэнд байгаа Лао Ланы үхэрыг хар даа. Тэр ууртай байна”

⁵ Уламжлалт хятад ханзанд энэ нь 爹 буюу аав гэсэн үг.

гэв. Тэр бол шулуун эвэр, мөн хожим нь миний зурагтаар харсан тамирчид шиг торгомсог үсэн доор нуугдсан долгионтсон булчин, том биетэй, *Лүши*⁶ үхэр байлаа. Нүүрэн хэсгийнх нь үс л цагаан бусад нь алтан шар өнгөтэй байгаа нь гайхмаар байв. Би өмнө нь хэзээ ч цагаан нүүртэй үхэр харж байсангүй.

Түүнийг агталсан байсан бөгөөд нүднийхээ булангаар чам руу харах нь л үс босоход хангалттай аймаар байв. Одоо бодоход тэр үед хүмүүс тайган хүнийг дүрслэн хэлэхдээ ийм л зүстэй хүнийг хэлдэг байсан байх гэж санагддаг. Хөнгөлөх нь хүний байгалийн шинжийг өөрчилдөг шиг үхрийг ч өөрчилдөг. Үхэр рүү заасан нь миний мөнгөний тухай бодлыг мартуулав. Ядахдаа л ганц хором. Сагсуу Лао Ланыг үхрээ хөтлөн талбайгаас гарч явж буй яг тэр мөчид би эргэн харлаа. Номхон аавыг минь тэгж доромжилсных нь дараа сагсуу гэхгүй байж болох уу? Тосгоныхны, мөн үхрийн худалдаачдын дунд түүний алдар нэр огцом өссөн. Тэр өөрийг нь илүүдэл амьтан шиг зайлуулсан ганц хүний эсрэг хөдөлж, ялсан. Ахин тосгоны нэг ч хүн түүнийг үл тоомсорлохгүй. Үүнээс болж дараагийн үйл явдал болсон юм. Олон жил өнгөрсөн ч одоо ч би энэ явдал болсон гэдэгт эргэлздэг юм.

Өнөөх үхэр нь замдаа зогсчихов. Лао Лан түүнийг хөдөлгөх гэж хүзүүвчээс нь татав. Тэр хөдөлсөнгүй. Ямар нэгэн оролдлогогүйгээр үхэр Лао Ланы гаргасан хүчийг тохуурхаж байлаа. Мах нядлагчдад зориг муутай тугалыг навч шиг бөмбөгнүүлдэг үнэр байдаг. Учир нь ихэнх зөрүүд амьтан гартаа хутгатай нядлагчийг хараад үхлээ хүлээн номхон зогсдог аж. Үхрийг хүзүүвчээс нь татсан ч хөдөлгөж чадахаа байсан учир тэр түүнийг тойрон явж, хаа, гуя руу нь алгадан, чих цоолом хараал тавьж байлаа. Ихэнх амьтан хүчтэй алгадалт, чанга хараалаас нь болж удирдлагаа алдах байсан ч Лүши үхэр өчүүхэн ч хөдөлсөнгүй. Харин аавын минь ялагдлын дараа байгуулсан ялалтын гялбаандаа тэр баяссаар, бардам цэрэг шиг л аашлан байхад Лао Лан түүний гэдэс рүү төрөлх занг нь бодолцон үзэлгүй өшиглөж орхив. Тэр бөгсөө хөдөлгөж, чанга дуу тавьж, толгойгоо доошлуулан эврээрээ Лао Ланыг сүрлэн дэвсгэрээс ч хөнгөн юм шиг өлхөөн өргөөд агаарт шидчихэв. Болсон үйл явдлыг хараад мал нядлагч, худалдаачин нар алмайрч, хэлэх ч үгүй болсны дээр Лао Ланд туслахаар хэн ч очсонгүй. Үхэр толгойгоо дахин доошлуулж, дайрав. Тэр жирийн нэгэн байсангүй. Нөгөө эвэр өөр рүү нь зүглэж явааг хараад Лао Лан замаас өнхрөн зайлав. Нүдэнд нь уур хилэн дүрэлзэж эргэн ахин дайрахад Лао Лан хоёр дахь, гурав дахь удаагаа замаас өнхрөн зайлж амиа аварлаа.

Эцэстээ тэр хөл дээрээ алхаж эхлэхэд бид түүнийг маш бага гэмтсэн байхыг харлаа. Тэр толгойгоо доошлуулан үхэр рүү харан зогсоход үхэр ташаагаа нэг тал руугаа шилжүүлэн түүнээс хором ч харцаа салгасангүй. Үхэр дайралтанд ахин бэлдэж байна уу гэлтэй толгойгоо доошлуулж, амных нь булангаар шүлс сахран, чанга амьсгаадан байв. Үхрийн анхаарлыг саринуулахаар Лао Лун гараа өргөсөн ч зөвхөн зоригтой дүр эсгэх гэж л тэгсэн нь тодорхой байлаа. Тэр нэр төрөө авч

⁶ Шаньдун нутгийн үхрийн нэг үүлдэр

гарахын тулд юу ч хийхээс буцахгүй үхтлээ айсан бухтай тулалдагч шиг харагдаж байв. Тэр урагшаа болгоомжтойгоор нэг алхав. Үхэр хөдөлсөнгүй. Эцэст нь тэр чадалтай төрхөө гээж, сүүлчийн удаа орилон эргэж нэг хараад ухаангүй зугтав. Үхэр араас нь хөөхөд сүүл нь төмөр саваа шиг хатуурч, тэгширсэн байв. Эгээ л шүршдэг бууны гал шиг түүний туурай шаврыг тал тал тийш нь цацаж байхад Лао Лан өөрийн ухаангүй зугтааж, зөн совингоороо, олон хүнээс аврал найдан хүмүүс рүү зүглэлээ. Гэтэл түүнийг аврах тухай тэдний хэн нь ч бодоогүй байв. Орилж чарласаар тэд ч бас амиа бодон, хоёрхон хөл заяасан эцэг эхээ хараасаар зугтав. Аз болоход үхэр бусдад уураа гаргах биш харин зөвхөн Лао Ланыг онилох хангалттай ухаантай байв. Хашаа, мод руу авирахдаа худалдаачин, мах нядлагч нар элс цацна. Хүнд байдалд орж тэнэглэсэн Лао Лан аав бид хоёр руу чиглэв.

Цөхрөнгөө барсан аав өнөөх хараал идсэн Лао Ланыг түүний араар орж нуугдан араас нь холдохгүйн тулд хувцаснаас зууран, түүгээр бамбай хийн зогсохоос хэдхэн хормын өмнө нэг гараараа миний хүзүүнээс, нөгөө гараараа өгзөгнөөс бариад намайг хашаа давуулан шидчихлээ. Аав минь ухрахад Лао Лан ч ухран тэд хамтдаа хашаа налан зогслоо. Аав гар дахь мөнгөө үхрийн өмнө даллаад, “Үхэр, ээ, үхэр ээ, бидний дунд өс хонзон үгүй, одоо ч байхгүй, хэзээд үгүй, тэгэхээр зөвшилдөцгөөе...” хэмээн үглэв. Энэ бүхэн үгээр дүрсэлснээс ч хурдан болж өнгөрсөн: Аав үхрийн нүүр рүү мөнгөө шидээд түүнийг юу болоод байгааг ойлгоогүй байхад нуруун дээр нь үсрэн гарав. Тэгээд тэр хуруугаа үхрийн хамарт хийгээд дөрнөөс нь атгаад толгойг нь арагш татав. Үхэрнүүдийг худалдаачид баруун хошууны фермээс авчирдаг байсан тул бүгдийнх нь хамар дөртэй байв. Үхрийн хамар тэдний эмзэг газар гэдгийг ямар ч үхэрчнээс илүү аав сайн мэднэ. Хашаан дээр сууж байхад нүднээс минь нулимс урсаж байлаа. Эцгээрээ би маш их бахархаж байна гэж би бодсоноор доромжлол ч үгүй болов, мөн ухаалаг, зоригтой үйлдэл нь бидний нэр төрийг сэргээв. Цагаан нүүрт шар үхрийг газарт унагаахад мах нядлагч болон худалдаачид аавд туслав. Ахин босч, хэн нэгнийг гэмтээхвий гэсэндээ мах нядлагчдын нэг нь хутга авч ирэхээр туулай шиг хурднаар гэр рүүгээ гүйлээ. Авчирсэн хутгаа тэр үхмэл царайлсан Лао Ланд өгөх гэхэд тэр арагш ухран, өнөөх эрийг гараараа хөөж, энэ ажлыг өөр хэн нэгэн рүү шилжүүлэв. Гартаа хутгатай мах нядлагч: “Хэн үүнийг хийх вэ? Хийх хүн алга уу? Тийм бол би л шийдье” гээд ханцуйгаа шамлан гутлын уландаа ирийг нь арчиж явган суун тэгшлүүртэй мужаан шиг нэг нүдээ анин харав. Үхрийн цээжинд багахан эсгэлт гаргаснаа хутгаа дүрэн авахад цус олгойдон гарч аав улаан цусанд будагдлаа.

Үхэр үхэж, хүн бүр авирсан зүйлээсээ бууж ирлээ. Хөндсөн хэсгээс хүрэн улаан цус урсан оргилуурын ус шиг оргилж, тасралтгүй урсахдаа өглөөний цэнгэг агаарт пүн хийсэн үнэр тавив. Эргэн тойронд яагаад ч юм хий нь гарсан бөмбөлөг шиг хорчийж, агшсан эрчүүд зогсоно. Тэдэнд хэлэх зүйл олон байсан ч хэн нь ч үг дуугарсангүй. Толгойгоо доошлуулан хоёр мөрнийхөө хооронд хавчсан аав минь эрүүл атлаа шар өнгөтэй шүдээ гарган, “Дээдэс минь ээ, айсан гэж!” гэв.

Тэр үед хүн бүр нүх рүү орчихъё гэж санаж байсан Лао Лан руу эргэн харав. Тэр ичгүүрээ нуухыг оролдон доош хөл нь шулуун сунаж, гуяных нь махлаг хэсэг татвагнасаар байгаа үхэр рүү харах аж. Хорсол зэвүүцлээ илэрхийлэх шиг үхрийн өрөөсөн цэнхэр нүд нээлттэй байв. Лао Лан үхсэн амьтныг өшиглөөд, “Хараал ид! Насаараа зэрлэг галуу хөөсөн байж дэгдээхийд сохлуулах дөхлөө” гээд аав руу хандан, “Луо Тун, би чамд өртэй боллоо, гэвч бидний хооронд юм дуусаагүй шүү” гэв.

“Юу дуусаагүй гэж? Бидний хооронд юу ч байхгүй”

“Түүнд хүрээд үзээрэй!” Лао Лан шивнэв.

“Би биш тэр надад хүрэхийг хүсдэг” гээд аав минь бахархалтайгаар жуумалзаад, “Тэр чамайг нохой гэдэг, бас тэр чамайг өөртөө ахин хүргэхгүй” гэлээ.

Тэр үед би энэ бүхэн юун тухай болохыг ойлгоогүй ч хожим тэднийг Зэрлэг Луусын тухай ярьж байсныг мэдсэн юм.

Намайг, “Дие, та юун тухай яриад байна вэ?” гэж асуухад тэр, “Хүүхэд мэдэх хэрэггүй ээ” гэсэн юм.

“Хүү минь, чи Лан овогтны гишүүн болохыг хүсэж байна гэж хэлээгүй билүү? Тэгээд юунд түүнийг Дие гэж дуудна вэ?” хэмээн Лао Лан асуув.

“Чи бол нохойн овоолсон өмхий бааснаас өөр юу ч биш!”

Харин Лао Лан, “Хүү минь, гэртээ хариад аав Зэрлэг Луусын агуйд орчихоод гарч чадахгүй байна гэж ээждээ хэл” гэв.

Энэ үг аавыг минь саяын үхэр шиг хилэгнүүлж, тэр толгойгоо доошлуулаад Лао Лан руу дайрав. Тэр бие биеийнхээ хоолойг хором хүрэхгүй хугацаанд базаад байтал хүмүүс тэднийг салгав. Гэвч тэрхэн зуур Лао Лан аавын чигчий хурууг хугалж, аав Лао Ланы чихний талыг тас хазаж дөнгөв. Аав чихнийх нь хэсгийг ууртайгаар нулимж хаяад, “Хүүгий минь хажууд ийм зүйл яаж хэлж чадаж байна аа, нохойн зулбасга чинь!” гэлээ.♦